

Sanat mı, tarih mi?

Lascaux, Chauvet ve Altamira mağaralarındaki zaman kesitleriyle birlikte tarihi ve **sanatsal** bir incelemeye girişen Williams, "Nasıl insan olduk?" ve "**Sanat** üretmeye nasıl başladık?" sorularıyla bir kez daha yüzleşiyor.

DERYA ÇAKIR

Gregory Curtis, incelediği belgelerden ve araştırmalarından hareketle mağara ressamlarının ya da mağaralara resim çizen atalarımızın, birçok **sanat** tarihçisi tarafından kendisini, baktığı veya gözlemlediği hayvanlardan farklı gördüğü anların kayıtlarını oluşturduğuna dair çıkarımlar yapmıştı.

Curtis'in "insanlaşma" diye nitelediği bu durumda eksiklikler de vardı. Bunun en önemli nedeni, çizerlerin de resimlere bakanların da sezgisel hareket ettiğinin düşünülmesiydi. Dolayısıyla Curtis, söz konusu çıkarımın hayal gücünü, hem **sanatın** hem de tarihin öntüne yerleştirme gibi zemini kaygan bir sonuç doğduğunu ifade etmişti.

James Davis Lewis-Williams, *Mağaradaki Zihin* isimli çalışmasında, Curtis'in vurguladığı eksikliğe bir başka noktadan yaklaşıyor: Williams; Lascaux, Chauvet ve Altamira mağaralarındaki zaman kesitleriyle birlikte tarihi ve **sanatsal** bir incelemeye girişerek arkeolojik bir araştırmaya imza atıyor.

BEYİN-SANAT İLİŞKİSİ

Williams, Üst Paleolitik Dönem'in yani Geç Yontma Taş Devri'nin sonunda yeni bir dönemin başlangıcına dair izleri aradığı üç mağaraya baktığında, "Nasıl insan olduk?" ve "**Sanat** üretmeye nasıl başladık?" sorularıyla bir kez daha yüzleşiyor. Aradığı yanıtlar, yeni sorular doğurmakla birlikte, Geç Yontma Taş Devri'nde yaşayanların imge yaratma nedenlerine ilişkin yürütülen fikirleri ve bunları mağaralara çizme gerekçeleri için kimi ipuçları ortaya koyuyor.

Bu sırada radyoaktif karbon inceleme tekniğinin epey iş gördüğünü söyleyen yazar, Geç Yontma Taş Devri **sanatı** ile Darwin'in Evrim Kuramı arasındaki ilinti bağlamında insanın, doğa ve tarih içindeki yerine dair farklı görüşleri sıralıyor. Williams daha sonra, beyin-sanat ilişkisinin, söz konusu dönemle nasıl bir araya getirildiğini ve araştırmacıların bu devri han-

gi düzlemde tartıştığını ortaya koyuyor. Dahası, aklın ve bilincin tarihöncesindeki konumuna ilişkin kalem oynatıyor.

Buralardan sonra Üst Paleolitik Dönem insanların toplumu dönüştürmek için bilinci nasıl kullandığını ve **sanatın** bu bağlamdaki işlevini inceleyen Williams, mağaralardaki resimlerin birer **sanatsal** bilmece değil, iç içe geçen açıklamalar ve tasvirler olduğunu belirtiyor.

ZİHNİN KEŞFEDİLMEMİŞ TOPRAKLARI

Williams'ın bu araştırmalarının merkezinde, **sanattan** çok imge yaratıcılarının kökenine erişme arzusu yer alıyor. "Başlangıçta imge vardı, **sanat** bunun bir sonraki aşamasıydı" benzeri bir sonuca ulaşan yazar, gözden uzak tutulmaması gereken bir boşluğa işaret ediyor:

"Bana göre Batı Avrupa'da yer alan Üst Paleolitik Dönem yeraltı **sanatından** daha büyük bir arkeolojik bilmece yok. Yeraltında, dar ve zifiri karanlıkta bir kilometreden fazla çömelip sürünmüş, çamur yatakları boyunca kaymış, karanlık göller ve saklı nehirlerden güçlükle geçip böylesine tehlikeli bir yolculuk sonunda nesli tükenmiş bir tüylü mamut ya da güçlü bir hörgüçlü bizon resmiyle karşılaşan biri, asla eskisi gibi olmayacaktır. Çamurla kaplı ve bitkin düşmüş araştırmacı, kendini insan zihninin keşfedilmemiş topraklarına batarken bulacaktır."

Williams, *Mağaradaki Zihin*'le arkeoloji tarihine önemli katkıda bulunmakla birlikte, mağaralara çizilen imgelere dair dilendirilen "Tarih mi, yoksa **sanat** mı?" sorusuna verilmeye çalışılan yanıtların oluşturduğu muğlaklıktan epey besleniyor.

Bu bulanık ortam ise konuya ilişkin araştırmaların sürmesini ve fikir tartışmalarının alevlenmesini sağlıyor. Williams da kitabıyla hem araştırmalara hem de tartışmalara arkeoloji tarihi bağlamında genişlik kazandırıyor. ■

